

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πέραν του ΑΕγχΠ – μέτρα υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης»

(2009/C 100/09)

Στις 16-17 Ιανουαρίου 2008 και σύμφωνα με το άρθρο 29, παράγραφος 2 του Εσωτερικού της Κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση πρωτοβουλίας με θέμα:

«Πέραν του ΑΕγχΠ – μέτρα υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης».

Το ειδικευμένο τμήμα «Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένου του παρατηρητηρίου για τη βιώσιμη ανάπτυξη)», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 8 Οκτωβρίου 2008 με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. Martin SIECKER.

Κατά την 448^η σύνοδο της ολομέλειάς της που πραγματοποιήθηκε στις 22-23 Οκτωβρίου 2008 (συνεδρίαση της 22ας Οκτωβρίου), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε την ακόλουθη γνωμοδότηση με 114 ψήφους υπέρ, 2 κατά και 8 αποχές.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Το ΑΕγχΠ είναι σημαντικός δείκτης για την οικονομική ανάπτυξη. Όμως, δεν επαρκεί ως κατευθυντήριο νήμα της πολιτικής για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του 21ου αιώνα. Για το σκοπό αυτό χρειάζονται και άλλοι, πρόσθετοι δείκτες. Αυτό είναι το πόρισμα της διάσκεψης «πέραν του ΑΕγχΠ», που πραγματοποιήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 7 Νοεμβρίου 2007, στις Βρυξέλλες, αλλά και της διάσκεψης «Μια πρόσφορη αλήθεια» που πραγματοποιήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2008 στην πόλη Tilburg.

1.2. Το ΑεγχΠ είναι ένας καλός δείκτης για το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας ο οποίος απεικονίζει την ταχύτητα με την οποία κερδίζονται χρήματα, ανεξάρτητα από το αν αυτό παράγει χρήσιμα προϊόντα και υπηρεσίες ή ζημιώνει τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Αυτό που χρειάζεται κυρίως είναι ένα είδος υψομετρική που να απεικονίζει την απόσταση που πρέπει ακόμη να διανύσουμε μέχρι να φτάσουμε στο επίπεδο μιας βιώσιμης και αλληλέγγυας οικονομίας.

1.3. Επειδή πρόκειται για δύο διαφορετικά θέματα - βιωσιμότητα και ευημερία - χρειάζονται στην ουσία δύο υψομετρικές. Η βιωσιμότητα σχετίζεται με την υγεία του περιβάλλοντος στο παρόν και στο μέλλον, με την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και αποτελεί προϋπόθεση, ενώ η ευημερία αναφέρεται στην κοινωνική εξέλιξη και αποτελεί μεταβλητή-στόχο. Στην περίπτωση της βιωσιμότητας αρκεί να υπάρχει εγγύηση ότι ένας τρόπος διαβίωσης μπορεί να συνεχιστεί και μακροπρόθεσμα σε παγκόσμια κλίμακα. Εφόσον καλύπτεται αυτό το κριτήριο, δεν είναι αναγκαία η επιδίωξη περαιτέρω αύξησης της βιωσιμότητας. Στην περίπτωση της ευημερίας, τα πράγματα είναι όμως διαφορετικά: Περισσότερη ευημερία είναι πάντα προτιμότερη από λιγότερη ευημερία, πράγμα που σημαίνει ότι η διαρκής βελτίωση της ευημερίας είναι μια εύλογη επιδίωξη.

1.4. Υπάρχει ένας δείκτης για τη μέτρηση του βαθμού βιωσιμότητας και της πορείας του: το οικολογικό αποτύπωμα, το οποίο, παρά τα ελαττώματά του, συνιστά τον καλύτερο διαθέσιμο συνολικό δείκτη βιώσιμης ανάπτυξης στον τομέα του περιβάλλοντος

1.5. Το οικολογικό αποτύπωμα αποτελεί εξαιρετικό μέσο – αν όχι το μόνο – και συγκαταλέγεται στα λίγα εκείνα μέσα που λαμβάνουν υπόψη τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο των δικών μας προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής (εισαγωγές και εξαγωγές) σε άλλα κράτη. Με την εφαρμογή του μπορεί να βελτιωθεί αλλά και να αντικατασταθεί, εφόσον και όταν υπάρξει μελλοντικά ένα καλύτερο μέσο.

1.6. Η πρόκληση που αντιμετωπίζουμε είναι η κατάρτιση ενός δείκτη κοινωνικής ανάπτυξης ο οποίος να μετρά και να απεικονίζει με ρεαλιστικό τρόπο τις διαφορές πτυχές της ποιότητας διαβίωσης. Η παρούσα γνωμοδότηση περιορίζεται στο θέμα του δείκτη ποιότητας διαβίωσης, επειδή δεν υπάρχει (προς το παρόν) ένα τέτοιο μέσο πολιτικής το οποίο να λειτουργεί σωστά.

1.7. Ένας πρακτικά χρήσιμος και επιστημονικά αξιόπιστος δείκτης της ποιότητας διαβίωσης καλύπτει πτυχές της ζωής οι οποίες θεωρούνται γενικά καθοριστικής σημασίας για την ποιότητα διαβίωσης, και πληροί τα ακόλουθα κριτήρια:

- Συνίσταται από αντικειμενικούς παράγοντες που καθορίζουν τις δυνατότητες των ανθρώπων·
- μπορεί να επηρεάζεται από πολιτικά μέτρα·
- προσφέρει επίκαιρα στοιχεία·
- προσφέρει τη δυνατότητα σύγκρισης χωρών·
- είναι διαχρονικά συγκρίσιμος·
- είναι κατανοητός για το ευρύ κοινό.

1.8. Τα ακόλουθα έξι πεδία θεωρούνται εν γένει ουσιαστικής σημασίας για την ποιότητα διαβίωσης:

- σωματική ακεραιότητα και υγεία·
- υλική ευημερία·

- πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες·
- συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα και ένταξη των εισερχομένων·
- ελεύθερος χρόνος·
- ποιότητα περιβάλλοντος διαβίωσης.

Στα κράτη-μέλη της ΕΕ υπάρχουν πλέον τα βασικά δεδομένα που είναι απαραίτητα για τη μέτρηση της εξέλιξης που σημειώνεται στα πεδία αυτά· χρειάζεται όμως περαιτέρω βελτίωση των δεδομένων αυτών (συχνότητα, συγκέντρωση, επεξεργασία).

1.9. Ο δείκτης που περιγράφεται στην παρούσα γνωμοδότηση δεν είναι τέλειος. Επίσης, προορισμός του δεν είναι να λειτουργήσει ως σημείο αναφοράς αλλά να συμβάλλει στην τρέχουσα συζήτηση γύρω από αυτό το θέμα. Οι μετρήσεις είναι μια δυναμική διαδικασία, εφόσον αυτό που μετράται είναι οι αλλαγές που συντελούνται στους κόλπους μιας κοινωνίας. Οι αλλαγές αυτές μπορούν με τη σειρά τους να δημιουργήσουν την ανάγκη ανάπτυξης άλλων και περισσότερο εκλεπτυσμένων δεικτών. Ο ορισμός ενός δείκτη είναι επίσης μια δυναμική διαδικασία και πρέπει να είναι το αποτέλεσμα αντιπαραθέσεων και συζητήσεων, όπως συμβαίνει σε μια δημοκρατική κοινωνία.

1.10. Η στροφή σε μια πολιτική η οποία δεν στηρίζεται αποκλειστικά στην οικονομική ανάπτυξη αλλά συγκαθορίζεται από κοινωνικούς και περιβαλλοντολογικούς παράγοντες, μπορεί να οδηγήσει σε μια περισσότερο βιώσιμη και αλληλέγγυα οικονομία. Το εγχείρημα αυτό δεν έχει βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα, δεδομένου ότι είναι πάρα πολύ περιεκτικό. Για να παραμείνει εφικτό, θεωρείται εύλογο να περιοριστεί η φιλοδοξία αυτή στα κράτη-μέλη της ΕΕ, ενδεχομένως με τη συμπερίληψη υποψήφιων κρατών μελών όπως η Κροατία και η Τουρκία, και χωρών με συγκρίσιμη οικονομική ανάπτυξη, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία και η Ιαπωνία. Οι τεράστιες διαφορές στο χώρο της οικονομικής ανάπτυξης καθιστούν αδύνατη τη δημιουργία ενός μέσου το οποίο να μετρά και να παρουσιάζει με βάση την ίδια κλίμακα το στάδιο εξέλιξης τόσο των αναπτυσσόμενων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών.

2. Τα όρια του ΑΕγχΠ

2.1. Η ευτυχία είναι ο υπέρτατος στόχος όλων των ανθρώπων. Το πρωταρχικό καθήκον των δημόσιων αρχών είναι να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις που επιτρέπουν σε κάθε πολίτη να επιδιώξει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ολοκλήρωση της ευτυχίας του. Αυτό σημαίνει ότι οι δημόσιες αρχές πρέπει να αφουγκράζονται διαρκώς το σφυγμό της κοινωνίας και να συλλέγουν πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στην οποία ευρίσκεται. Μετρώ σημαίνει γνωρίζω. Μόνο από τη στιγμή που γνωρίζεις κανείς γύρω από ποιο θέμα επικρατεί δυσφορία και για ποιο λόγο υπάρχει το συναίσθημα αυτό, μπορεί να προσπαθήσει να κάνει κάτι για να διορθώσει τα πράγματα.

2.2. Μέχρι σήμερα, το πιο διαδεδομένο μέσο που χρησιμοποιούν οι δημόσιες αρχές για την απεικόνιση της κατάστασης μιας κοινωνίας είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Το ΑΕγχΠ καθιερώθηκε τον περασμένο αιώνα ως μέσο μέτρησης, μετά την μεγάλη οικονομική ύφεση και τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Αποτελεί για τους πολιτικούς ιθύνοντες το σημαντικότερο, αν όχι το μοναδικό μέτρο μέτρησης κυρίως των οικονομικών επιδόσεων και δραστηριοτήτων. Στηρίζεται σε ένα διεθνώς αποδεκτό σύστημα εθνικών λογαριασμών που καταρτίζονται με την ίδια μέθοδο. Επιπλέον, όλα τα στοιχεία μετατρέπονται σε μια και μοναδική μονάδα μέτρησης: το χρήμα. Για τους λόγους αυτούς, το ΑΕγχΠ συνιστά έναν διεθνώς συγκρίσιμο δείκτη.

2.3. Συγχρόνως, όμως, δεν αποκαλύπτει στοιχεία σχετικά με το βαθμό ευημερίας (ευτυχίας) ή το ερώτημα κατά πόσο η επιτευχθείσα ανάπτυξη είναι βιώσιμη. Το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ των Ηνωμένων Πολιτειών είναι ένα από τα υψηλότερα στον κόσμο, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι οι Αμερικανοί είναι πιο ευτυχημένοι απ' ό,τι οι κάτοικοι άλλων χωρών, και σε καμία περίπτωση δεν αντικατοπτρίζει το βιώσιμο χαρακτήρα της αμερικανικής κοινωνίας. Παγκοσμίως, το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ είναι αρκετά υψηλότερο από το ΑΕγχΠ πριν 60 χρόνια, αυτό όμως δεν οδήγησε σε αξιοσημείωτη αύξηση της ευημερίας. Διότι, ανεξάρτητα από τη γενικώς διαδεδομένη νοσταλγία για ένα παρελθόν που ήταν καλύτερο, το 2008 σημειώθηκε το ρεκόρ των 900 εκατομμυρίων ανθρώπων που υποφέρουν από την πείνα. Και η πείνα σαφώς δεν κάνει τους ανθρώπους ευτυχισμένους.

2.4. Οι σημερινές εξελίξεις στην κοινωνία και οι οικονομικές σχέσεις που επικρατούν σήμερα διαφέρουν ριζικά από την κατάσταση που επικρατούσε στο πρώτο ήμισυ του περασμένου αιώνα. Κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, παρατηρείται αύξηση της ανάγκης συνυπολογισμού στοιχείων που δεν είναι αποτέλεσμα εμπορικών συναλλαγών ή άλλων συνηθισμένων οικονομικών διαδικασιών. Πολλές από αυτές τις πτυχές και ανάγκες αντικατοπτρίζονται από λίγο έως καθόλου στο ΑΕγχΠ.

2.5. Ένα αυξανόμενο ΑΕγχΠ μπορεί κάλλιστα να κρύβει σημαντική απώλεια ευμάρειας και ευδαιμονίας. Όταν για παράδειγμα μια χώρα αποφασίζει να αποψιλώσει τα δάση της και να προωθήσει την απασχόληση των παιδιών αντί τη σχολική τους εκπαίδευση, ασφαλώς θα σημειωθεί πολύ θετικό ΑΕγχΠ, εφόσον η οικονομική μεγέθυνση θα δείχνει αυξημένη υλική ευημερία. Η μεγέθυνση δεν θα είναι όμως βιώσιμη και οι άνθρωποι, κυρίως τα παιδιά, δε θα είναι πιο ευτυχημένοι.

2.6. Ακόμη και οι φυσικές και πολιτικές καταστροφές μπορούν να έχουν θετικό αντίκτυπο στο ΑΕγχΠ. Ο ανεμοστρόβιλος Κατρίνα επέδρασε πολύ ευεργετικά στο ΑΕγχΠ της Λουιζιάνας χάρη στις τεράστιες προσπάθειες που χρειάστηκε να καταβληθούν και στις οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν για την ανοικοδόμηση. Η διαπίστωση αυτή ισχύει και όσον αφορά το ΑΕγχΠ μιας σειράς ασιατικών και αφρικανικών χωρών μετά το τσουνάμι, όπως και το ΑΕγχΠ σχεδόν όλων των ευρωπαϊκών χωρών μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι δεν επωφελήθηκε ο καθένας αναλογικά από αυτή την αύξηση ευημερίας, κάθε άλλο μάλιστα, οι προαναφερθείσες καταστροφές δεν συνέβαλαν ιδιαίτερα στη αύξηση της ευτυχίας του πληθυσμού ή της βιωσιμότητας της κοινωνίας.

2.7. Όμως και άλλα λιγότερο ακραία παραδείγματα καταδεικνύουν τα όρια του ΑΕγχΠ ως μέσου μέτρησης. Μεγαλύτερη υλική ευημερία συντελεί και στην αύξηση των πωλήσεων αυτοκινήτων, γεγονός που συνεπάγεται αύξηση των τροχαίων, αυξημένο κόστος (αντικατάσταση/επισκευή του αυτοκινήτου, έξοδα φροντίδας των τραυματιών/αναπήρων, αύξηση των ασφάλιστρων). Η αύξηση της ευημερίας μπορεί να οδηγήσει και σε έκτροπα, όπως το εμπόριο όπλων ή η πώληση αντικαταθλιπτικών φαρμάκων σε παιδιά. Όλα αυτά συμβάλουν στην αύξηση του ΑΕγχΠ αλλά όχι στην εκπλήρωση του υπέρτατου στόχου του ανθρώπου, της ευτυχίας, με εξαίρεση ίσως εκείνους που αντλούν οικονομικό όφελος από αυτές τις δραστηριότητες.

2.8. Η απόλυτη κυριαρχία του ΑΕγχΠ είναι ιδιαίτερα εμφανής όταν το ΑΕγχΠ συρρικνώνεται: αμέσως ξεσπά πανικός. Αυτό όμως δεν είναι αναπόφευκτο. Η συρρίκνωση του ΑΕγχΠ μπορεί να είναι αποτέλεσμα μιας θετικής εξέλιξης. Αν αντικαταστήσουμε όλοι άμεσα τους παραδοσιακούς μας λαμπτήρες πυράκτωσης με δίοδους εκπομπής φωτός (LED) τελευταίας τεχνολογίας, θα επιβαρυνθούμε αναμφίβολα με μια υψηλή δαπάνη για νέους λαμπτήρες αλλά συγχρόνως θα προκληθεί μια σημαντική διαρθρωτική μείωση της χρήσης ενέργειας, και κατά συνέπεια του ΑΕγχΠ, επειδή οι δίοδοι καταναλώνουν ένα κλάσμα της ενέργειας που καταναλώνουν οι παραδοσιακοί λαμπτήρες πυράκτωσης.

2.9. Κοντολογίς, το ΑΕγχΠ συνιστά εξαιρετικό μέσο μέτρησης των οικονομικών επιδόσεων αλλά δεν υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ της οικονομικής μεγέθυνσης και της προόδου σε άλλους κοινωνικούς τομείς. Προκειμένου να προκύψει μια ολοκληρωμένη εικόνα, χρειάζονται δείκτες οι οποίοι να αντικατοπτρίζουν την ανάπτυξη άλλων πτυχών όπως η κοινωνική και η περιβαλλοντική.

3. Άλλοι δείκτες ευημερίας

3.1. Η συζήτηση σχετικά με την αναγκαιότητα της ανάπτυξης άλλων μέσων μέτρησης εκτός του ΑΕγχΠ διεξάγεται προς το παρόν σε πολλά μέτωπα. Μετά τη διάσκεψη με τίτλο «Πέραν του ΑΕγχΠ» που διοργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 19 και 20 Νοεμβρίου 2007 στις Βρυξέλλες ⁽¹⁾, το πανεπιστήμιο του Tilburg πραγματοποίησε στις 10 Ιανουαρίου 2008 διάσκεψη με τίτλο «Μία πρόσφορη αλήθεια» ⁽²⁾. Είναι σαφής ο παραλληλισμός των αποτελεσμάτων των δύο διασκέψεων, στις οποίες τονίστηκε η ανάγκη να δημιουργηθούν και άλλοι δείκτες, εκτός από αυτούς της οικονομικής μεγέθυνσης. Το ΑΕγχΠ είναι ένας καλός δείκτης για το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας και απεικονίζει την ταχύτητα με την οποία κερδίζονται χρήματα, ανεξάρτητα από το αν έτσι παράγονται χρήσιμα προϊόντα και υπηρεσίες ή ζημιώνονται ο άνθρωπος και το περιβάλλον. Αυτό που θα χρειαστεί κυρίως είναι ένα είδος υψομετρητή που να απεικονίζει την απόσταση που πρέπει ακόμη να διανύσουμε μέχρι να φτάσουμε στο επίπεδο μιας βιώσιμης και αλληλέγγυας οικονομίας. Λίγο μετά την εισαγωγή του ΑΕγχΠ, ορισμένοι διακεκριμένοι οικονομολόγοι, όπως ο Samuelson ⁽³⁾, υπο-

στήριξαν ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν πρέπει να συμπληρωθεί με άυλες πτυχές χαρακτήρα, όπως το περιβάλλον και η φύση, ώστε να εξαλειφθεί ο περιορισμός του ΑΕγχΠ σε καθαρά οικονομικές πτυχές. Ωστόσο, το αίτημα αυτό δεν οδήγησε σε μια προσαρμοσμένη και αποδεκτή μορφή του ΑΕγχΠ, με αποτέλεσμα να παραμείνει απαράλλακτο και να επικρατεί έως τις μέρες μας. Ορισμένοι επιστήμονες ασχολήθηκαν όμως εντατικά με το θέμα αυτό και οι απόψεις τους παρατίθενται συνοπτικά στη συνέχεια.

3.2. Ο άγγλος καθηγητής οικονομίας της εργασίας **Richard LAYARD** διαπιστώνει στο βιβλίο του "Happiness" ⁽⁴⁾ ότι ο άνθρωπος του δυτικού κόσμου δεν κατόρθωσε κατά τα τελευταία 50 χρόνια να γίνει πιο ευτυχισμένος, παρά την έντονη αύξηση της υλικής ευημερίας. Βασική αιτία είναι κατά τον Layard ο έντονος ανταγωνισμός που πιέζει τους ανθρώπους να επιδιώκουν, ως βασικό τους στόχο, να πλουτίσουν περισσότερο από τους άλλους. Η εμμονή σε έναν και μόνο στόχο οδήγησε στην παραμέληση άλλων πτυχών που είναι σημαντικότερες για την ευδαιμονία του ανθρώπου: σταθερές οικογενειακές σχέσεις, ενδιαφέρουσα επαγγελματική δραστηριότητα, φιλικές και κοινωνικές σχέσεις. Αυτό αντικατοπτρίζεται στον αυξανόμενο αριθμό διαζυγίων, στην ένταση του άγχους στην εργασία και στην αυξανόμενη εγκληματικότητα. Προκειμένου να αποκατασταθεί η ισορροπία, πρέπει να δοθεί έμφαση στην ισότητα ευκαιριών όσον αφορά την απόκτηση εισοδήματος παρά στην εισοδηματική ισότητα.

3.3. Στη θεωρία του για την οικονομία της ευημερίας, ο ινδός οικονομολόγος **Amartya SEN** ⁽⁵⁾ τονίζει ότι η ευημερία δεν αφορά αγαθά αλλά δραστηριότητες για την άσκηση των οποίων αποκτώνται τα αγαθά. Χάρη στο εισόδημα, οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν δραστηριότητες μέσω των οποίων μπορούν να εξελιχθούν. Οι δυνατότητες αυτές, τις οποίες ο Sen αποκαλεί «ικανότητες», εξαρτώνται και από παράγοντες όπως η υγεία και το προσδόκιμο επιβίωσης. Ειδικά όσον αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες, τα στοιχεία σχετικά με τη θνησιμότητα είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικά όσον αφορά τις κοινωνικές ανισότητες και την ποιότητα ζωής.

3.4. Σε πρόσφατο βιβλίο της με τίτλο *Frontiers of Justice* η αμερικανίδα φιλόσοφος **Μάρθα ΝΟΥΣΜΠΑΟΥΜ** ⁽⁶⁾ προσδιορίζει δέκα ελάχιστα κοινωνικά δικαιώματα που είναι ουσιώδη για μια αξιοπρεπή ζωή. Μια κοινωνία που δεν είναι σε θέση να εγγυηθεί ως ένα ορισμένο βαθμό αυτά τα δικαιώματα και αυτές τις ελευθερίες σε όλους τους πολίτες της, έχει, κατά τη γνώμη της, αποτύχει και δεν είναι απόλυτα δίκαιη. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τη δυνατότητα να ζήσει κανείς μια ζωή κανονικής διάρκειας, να είναι υγιής, να μετακινείται ελεύθερα, να χρησιμοποιεί τις νοητικές του ικανότητες, να μπορεί να συνδεθεί συναισθηματικά με πράγματα και ανθρώπους, να μπορεί να έχει αντίληψη του καλού, να ζει μαζί με άλλους ανθρώπους και να αφοσιώνεται σε αυτούς χωρίς διακρίσεις, να ζει με ευαισθησία για τα ζώα και τη φύση, να μπορεί να είναι χαρούμενος και να έχει την ευκαιρία να ψυχαγωγηθεί, να προβαίνει σε πολιτικές επιλογές και να μπορεί να αποκτά ιδιοκτησία. Ο κατάλογος αυτός μπορεί ακόμη να επεκταθεί

⁽¹⁾ www.beyond-GDP.eu

⁽²⁾ www.economischegroei.net

⁽³⁾ P. Samuelson, Evaluation of real national income, *Oxford Economic Papers*, 1950, 2: 1-29.

⁽⁴⁾ R. Layard, Happiness: lessons from a new science, Penguin Books, 2005.

⁽⁵⁾ A. Sen, Commodities and capabilities, Amsterdam North Holland, 1985.

⁽⁶⁾ M. Nussbaum, Frontiers of justice, Harvard University Press, 2005.

4. Άλλοι δείκτες

4.1. Έχουν αναπτυχθεί διάφορες πρωτοβουλίες για τη μέτρηση και άλλων παραγόντων εκτός του ΑΕγχΠ, που είναι σημαντικοί για την απεικόνιση της κατάστασης στην οποία βρίσκεται μια κοινωνία. Στη συνέχεια παρατίθεται για ενημέρωση μια σύντομη περιγραφή τεσσάρων δεικτών στον τομέα αυτό. Υπάρχουν πολλοί άλλοι δείκτες, όπως η πρωτοβουλία του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου Βιώσιμης Ανάπτυξης του Βελγίου ⁽¹⁾, ο канаδικός δείκτης ευμάρειας (CIW) ⁽²⁾, η Ακαθάριστη Εθνική Ευτυχία στο Μπουτάν ⁽³⁾, η πρωτοβουλία Quars στην Ιταλία ⁽⁴⁾, η επιτροπή Stiglitz στη Γαλλία ⁽⁵⁾, το παγκόσμιο σχέδιο του ΟΟΣΑ ⁽⁶⁾ για την αξιολόγηση της προόδου καθώς πολυάριθμες σχετικές πληροφορίες που διαθέτει το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound) ⁽⁷⁾. Είναι όμως αδύνατο να περιγράψουμε όλους αυτούς τους δείκτες χωρίς να υπερβούμε το πλαίσιο αυτής της γνωμοδότησης.

4.2. Ο **Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index/HDI)** ⁽⁸⁾ αποτελεί μέσο αξιολόγησης της προόδου μιας κοινωνίας και των ομάδων που την απαρτίζουν. Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) χρησιμοποιεί από το 1993 τη μέθοδο αυτή με την οποία καταρτίζει ετήσιες εκδόσεις σχετικά με την κατάσταση σε κάθε χώρα. Εκτός από το εισόδημα λαμβάνονται υπόψη το προσδόκιμο επιβίωσης, ο βαθμός αλφαριθμητισμού και το επίπεδο κατάρτισης. Από το 1977 δημοσιεύεται και ο Δείκτης Ανθρώπινης Φτώχειας ⁽⁹⁾ στον οποίο λαμβάνονται υπόψη η πρόσβαση στην εκπαίδευση, σε ασφαλή τρόφιμα και πόσιμο νερό καθώς και σε υπηρεσίες της υγειονομικής περίθαλψης. Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης βασίζεται στις θεωρίες του Amartya Sen. Ενώ ο δείκτης HDI λειτουργεί αποτελεσματικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, δεν ενδείκνυται για την αξιολόγηση της προόδου στις αναπτυγμένες χώρες.

4.3. Το **οικολογικό αποτύπωμα** ⁽¹⁰⁾ βασίζεται στην υπόθεση ότι η κατανάλωση μπορεί να υπολογιστεί ως η έκταση που απαιτείται για την παραγωγή των καταναλωθέντων αγαθών. Αυτό επιτρέπει τη σύγκριση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου της καταναλωτικής συμπεριφοράς (του τρόπου ζωής), των διαφορών πληθυσμιακών ομάδων σε διάφορες χώρες. Για την ικανοποίηση των ατομικών καταναλωτικών αναγκών, διατίθενται παγκοσμίως 1,8 εκτάρια καλλιεργήσιμης γης ανά κάτοικο. Επί του παρόντος χρησιμοποιούνται όμως εξαντλεί με ταχύ ρυθμό τα αποθέματα γης. Οι διαφορές είναι ωστόσο τεράστιες: στις Ηνωμένες Πολιτείες το μέσο οικολογικό αποτύπωμα ανέρχεται σε 9,6 εκτάρια κατά κεφαλήν, ενώ στο Μπαγκλαντές μόλις σε 0,5. Αν δεν αλλάξει ο πολιτικός προσανατολισμός, τα προβλήματα αυτά θα οξυνθούν. Το διαθέσιμο καλλιεργήσιμο έδαφος μειώνεται διαρκώς λόγω της διάβρωσης του εδάφους και της απερίμωσης, ο αυξανόμενος πληθυσμός της γης συντελεί ώστε ολοένα περισσότεροι άνθρωποι να μοιράζονται αυτές τις μειωμένες εκτάσεις ενώ συγχρόνως αυξάνεται η ζήτηση εφόσον οι άνθρωποι καταναλώνουν περισσότερο όσο αυξάνεται η ευμάρεια.

⁽¹⁾ www.duurzameontwikkeling.be

⁽²⁾ www.statcan.ca

⁽³⁾ www.bhutanstudies.org.bt

⁽⁴⁾ www.sbilanciamoci.org

⁽⁵⁾ <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.html>

⁽⁶⁾ <http://www.oecd.org/statsportal>

⁽⁷⁾ <http://www.eurofound.europa.eu/>

⁽⁸⁾ <http://www.eurofound.europa.eu/>

⁽⁹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

⁽¹⁰⁾ www.footprintnetwork.org

Το οικολογικό αποτύπωμα αποτελεί καλό δείκτη βιώσιμης ανάπτυξης, δυστυχώς όμως δεν αντικατοπτρίζει καθόλου το βαθμό ευμάρειας των ανθρώπων.

4.4. Ο **δείκτης διαβίωσης** ⁽¹¹⁾, που ονομάζεται και δείκτης Κοινωνικής Κατάστασης των Κάτω Χωρών (Sociale Staat van Nederland (SSN)), προσφέρει τη συστηματική περιγραφή και ανάλυση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού των Κάτω Χωρών. Ο δείκτης SSN περιγράφει την εξέλιξη της κατάστασης διαβίωσης για μια περίοδο δέκα ετών και περιλαμβάνει κριτήρια όπως εισόδημα, απασχόληση, εκπαίδευση, κατάσταση της υγείας, διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου, κινητικότητα, εγκληματικότητα, κατοικία και περιβάλλον κατοικίας. Συμπληρωματικά προς τα επιμέρους κεφάλαια, παρατίθεται και ένας συγκεντρωτικός δείκτης διαβίωσης. Επίσης, προστίθενται πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση της πολιτικής και του κράτους από την κοινή γνώμη. Η έρευνα δημοσιεύεται κάθε δύο χρόνια από την υπηρεσία Nederlandse Sociaal Cultureel Planbureau. Ο δείκτης διαβίωσης δεν απόκτησε όμως ποτέ ιδιαίτερη σημασία στις Κάτω Χώρες, επειδή αποτελείται από ένα μείγμα διαφορετικών στοιχείων που δεν δίνουν μια συνεκτική εικόνα σχετικά με την ευμάρεια της κοινωνίας.

4.5. Ο καθηγητής Ruut Veenhoven του Ερασμιακού Πανεπιστημίου του Ρότερνταμ, ερευνά ήδη εδώ και τριάντα χρόνια σε όλο τον κόσμο το αίσθημα της ευτυχίας. Στην **παγκόσμια βάση δεδομένων για την ευτυχία World Database of Happiness** ⁽¹²⁾ που έχει δημιουργήσει, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αλληλεπίδραση χρήματος και ευδαιμονίας είναι ελάχιστη. Οι άνθρωποι που κερδίζουν περισσότερα χρήματα εμφανίζουν μια βραχυπρόθεσμη αναζωογόνηση η οποία μετά από ένα χρόνο έχει εξαλειφθεί. Η διάθεση επιλογής και προσωπικής διαμόρφωσης του ελεύθερου χρόνου προκαλεί ένα βαθύτερο συναίσθημα ευτυχίας. Άλλωστε, όπως και ο καθηγητής Layard, διακρίνει από αυτή την άποψη μια σαφή διαφορά μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Στις αναπτυσσόμενες χώρες η αύξηση του εισοδήματος δημιουργεί μεγαλύτερη και πιο μακροπρόθεσμη αίσθηση ευτυχίας. Αυτή η διαφορά εξαλείφεται μόλις το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ υπερβεί το όριο των 20 000-25 000 δολαρίων. Το μειονέκτημα της World Database of Happiness έγκειται στο γεγονός ότι οι δείκτες μέτρησης της ευτυχίας μπορεί να επηρεαστούν από διάφορες προτεραιότητες προσωπικού χαρακτήρα. Επιπλέον, η αίσθηση της ευτυχίας μάλλον δύσκολα επηρεάζεται από την κρατική πολιτική.

5. Πιθανές εφαρμογές

5.1. Γενικά, υπάρχουν δύο δυνατότητες να παύσει η κυριαρχία του ΑΕγχΠ στην οικονομική και κοινωνική πολιτική. Η πρώτη συνίσταται στη δημιουργία και χρησιμοποίηση, παράλληλα με το ΑΕγχΠ, μιας σειράς άλλων δεικτών (πτυχών) σχετικά με τη βιωσιμότητα και την ευδαιμονία οι οποίοι θα πρέπει να έχουν για τη χάραξη πολιτικής την ίδια βαρύτητα με το ΑΕγχΠ. Η δεύτερη θα ήταν η αντικατάσταση του ΑΕγχΠ από έναν νέο γενικότερο δείκτη ο οποίος να συμπεριλαμβάνει όλα τα σημαντικά στοιχεία σχετικά με τη βιωσιμότητα και την ευημερία. Ο νέος αυτός δείκτης πρέπει να χρησιμοποιείται ως βάση για την οικονομική και κοινωνική πολιτική.

⁽¹¹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics/indices/hpi/>

⁽¹²⁾ <http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/>

5.2. Η πρώτη δυνατότητα, η χρησιμοποίηση και άλλων δεικτών εκτός του ΑΕγχΠ, ήδη αποτελεί πραγματικότητα αλλά δεν λειτουργεί. Υπάρχουν πολλοί άλλοι δείκτες για τη μέτρηση των διαφορετικών πτυχών της βιωσιμότητας και της ευδαιμονίας, όπως ο δείκτης δημοκρατίας, ευδαιμονίας και ικανοποίησης για τις συνθήκες διαβίωσης, ο δείκτης υγείας, επιπέδου εκπαίδευσης, αλφαριθμητισμού, ελευθερίας γνώμης, εγκληματικότητας, ποιότητας του περιβάλλοντος, εκπομπών CO₂, οικολογικού αποτυπώματος, κ.ά. Ωστόσο, στους δείκτες αυτούς αποδίδεται μικρότερη σημασία απ' ό,τι στο ΑΕγχΠ, το οποίο εξακολουθεί να θεωρείται ο πιο ολοκληρωμένος και λιγότερο αμφισβητούμενος δείκτης ευημερίας.

5.3. Η δεύτερη δυνατότητα, η αντικατάσταση του ΑΕγχΠ από έναν γενικότερο δείκτη, είναι δύσκολο να εφαρμοστεί διότι η βιωσιμότητα και η ευημερία είναι δύο εντελώς διαφορετικά πράγματα. Η βιωσιμότητα αποτελεί προϋπόθεση, ενώ η ευημερία αποτελεί μεταβλητό στόχο. Στην περίπτωση της βιωσιμότητας αρκεί να υπάρχει εγγύηση ότι ένας τρόπος διαβίωσης μπορεί να συνεχιστεί και μακροπρόθεσμα σε παγκόσμια κλίμακα. Εφόσον καλύπτεται αυτό το κριτήριο, δεν είναι αναγκαία η επιδίωξη περαιτέρω αύξησης της βιωσιμότητας. Στην περίπτωση της ευημερίας, τα πράγματα είναι όμως διαφορετικά: Περισσότερη ευημερία είναι πάντα καλύτερη από λιγότερη ευημερία, πράγμα που σημαίνει ότι η διαρκής βελτίωση της ευημερίας είναι μια εύλογη επιδίωξη.

5.4. Επειδή δεν είναι δυνατό να βρεθεί ένας κοινός παρονομαστής για δύο τόσο διαφορετικές πτυχές, έρχεται μια τρίτη δυνατότητα στο προσκήνιο: η χρησιμοποίηση δύο δεικτών και του ΑΕγχΠ: του δείκτη βιωσιμότητας και του δείκτη ποιότητας διαβίωσης. Υπάρχει ένας δείκτης για τη μέτρηση του βαθμού βιωσιμότητας και της πορείας του: το οικολογικό αποτύπωμα, το οποίο, παρά τα ελαττώματά του, συνιστά τον καλύτερο διαθέσιμο συνολικό δείκτη βιώσιμης ανάπτυξης στον τομέα του περιβάλλοντος. Το οικολογικό αποτύπωμα αποτελεί εξαιρετικό μέσο – αν όχι το μόνο – και συγκριτικά αξιολογείται στα λίγα εκείνα μέσα που λαμβάνουν υπόψη τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο των δικών μας προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής (εισαγωγές και εξαγωγές) σε άλλα κράτη. Με την εφαρμογή του μπορεί να βελτιωθεί αλλά και να αντικατασταθεί, εφόσον και όταν υπάρξει μελλοντικά ένα καλύτερο μέσο. Δεν υπάρχει ακόμη αποτελεσματικός δείκτης κοινωνικής ανάπτυξης ο οποίος να αντικατοπτρίζει με ρεαλιστικό τρόπο όλες τις πτυχές της ποιότητας διαβίωσης. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ποιότητας διαβίωσης τέθηκε στο επίκεντρο αυτής της γνωμοδότησης.

6. Ο δείκτης ποιότητας διαβίωσης

6.1. Ένας πρακτικά χρήσιμος και επιστημονικά αξιόπιστος δείκτης της ποιότητας διαβίωσης καλύπτει πτυχές της ζωής οι οποίες θεωρούνται γενικά καθοριστικής σημασίας, και πληροί τα ακόλουθα κριτήρια:

- Συνίσταται από αντικειμενικούς παράγοντες που καθορίζουν τις δυνατότητες των ανθρώπων·
- μπορεί να επηρεάζεται από πολιτικά μέτρα·

- προσφέρει επίκαιρα στοιχεία·
- προσφέρει τη δυνατότητα σύγκρισης χωρών·
- είναι διαχρονικά συγκρίσιμος·
- είναι κατανοητός για το ευρύ κοινό.

6.2. Οι τομείς που θεωρούνται στην ΕΕ ως ουσιώδεις για την ποιότητα διαβίωσης και πληρούν τα κριτήρια αυτά, είναι οι εξής:

- **Σωματική ακεραιότητα και υγεία.** Ο δείκτης αυτός μετρά το ποσοστό του πληθυσμού που δεν εμποδίζεται πρακτικά να διαμορφώσει τη ζωή του όπως επιθυμεί από «ενδογενείς» (ασθένεια, αναπηρία) ή από «εξωγενείς» παράγοντες (εγκληματικότητα και φυλάκιση)
- **Υλική ευημερία** Πρόκειται για το τυποποιημένο μέσο εισόδημα εκφρασμένο σε ικανότητα αγοραστικής δύναμης, το καλύτερο μέσο μέτρησης της πραγματικής αγοραστικής δύναμης του μέσου πολίτη παγκοσμίως. Η αγοραστική δύναμη σε διάφορες χώρες καθίσταται συγκρίσιμη μέσω του συνυπολογισμού των διαφορών που υφίστανται όσον αφορά το επίπεδο των τιμών στις χώρες αυτές.
- **Πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες** Το ποσοστό του ΑΕγχΠ που διατίθεται για την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, τις δημόσιες συγκοινωνίες, τη στέγαση και τις πολιτιστικές δραστηριότητες.
- **Συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα** Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20 έως 65 ετών που έχει αμειβόμενη θέση απασχόλησης καθώς και το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20 ετών και άνω που επιτελεί εθελοντικό έργο. Κατά κανόνα, η αμειβόμενη εργασία θεωρείται ως μια από τις σημαντικότερες μορφές συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα και κοινωνικής ένταξης. Από την άλλη πλευρά, ο εθελοντισμός θεωρείται σημαντικός για τη διατήρηση διάφορων κοινωνικών δομών. Έτσι καταρρίπτεται εν μέρει η κυριαρχία του οικονομικού τομέα. Στα πλαίσια της αυξημένης κινητικότητας προσώπων, μεγάλη σημασία έχει η υποδοχή των εισερχομένων και η υποστήριξη της πολιτιστικής και κοινωνικής τους ένταξης στις υφιστάμενες κοινότητες.
- **Ο ελεύθερος χρόνος** Ο μέσος αριθμός ωρών ελεύθερου χρόνου των ηλικιών από 20 έως 65 ετών που δεν αφιερώνεται στην εκπαίδευση ή στην αμειβόμενη ή εθελοντική εργασία (συμπεριλαμβανομένου του χρόνου μετακίνησης, οικιακής εργασίας ή μέριμνας). Από τις ώρες αυτές πρέπει να αφαιρεθεί ο ελεύθερος χρόνος που είναι αποτέλεσμα ακούσιας ανεργίας. Η επάρκεια ελεύθερου χρόνου είναι, παράλληλα με την αμειβόμενη εργασία, σημαντικός παράγοντας για τη διαμόρφωση της ζωής σύμφωνα με προσωπικές επιθυμίες.

— **Η ποιότητα περιβάλλοντος διαβίωσης** Το σύνολο των φυσικών εκτάσεων σε αναλογία με τη συνολική έκταση της χώρας και του ποσοστού του πληθυσμού που δεν εκτίθεται σε ατμοσφαιρική ρύπανση. Ο δείκτης αυτός δεν μετρά τη συμβολή του φυσικού περιβάλλοντος στη βιωσιμότητα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης (αυτό υπολογίζεται με το οικολογικό αποτύπωμα που συνιστά χωριστό δείκτη), αλλά την ποιότητα διαβίωσης των πολιτών. Γι αυτό ο δείκτης περιορίζεται στις δύο πτυχές της φύσης και του περιβάλλοντος που μπορούν να έχουν άμεσες, θετικές ή αρνητικές, συνέπειες για τους πολίτες.

6.3. Οι έξι αυτοί τομείς μετρώνται σε διαφορετικές μονάδες οι οποίες, για να μπορούν να συμπεριληφθούν σε έναν γενικότερο δείκτη, πρέπει πρώτα να καταστούν συγκρίσιμες. Ο απλούστερος και αποτελεσματικότερος τρόπος είναι να υπολογιστεί με μια διεθνώς αναγνωρισμένη και συχνά δοκιμασμένη μέθοδο από κάθε επιμέρους δείκτη μια τυποποιημένη τιμή (τιμή Z ή Z-score). Πρόκειται για μια μεταβλητή με μέση τιμή 0 και τυπική απόκλιση 1. Αυτό σημαίνει ότι το ένα τρίτο των χωρών κατατάσσεται μεταξύ 0 και +1, το ένα τρίτο μεταξύ 0 και -1 και το ένα έκτο στο +1 και ένα έκτο στο -1. Συνεπώς, ο γενικός δείκτης υπολογίζεται ως η μέση τιμή των τιμών Z των έξι τομέων.

6.4. Προκειμένου να μπορούν να υπολογιστούν οι μεταβολές διαχρονικά, οι τιμές Z δεν μπορεί να υπολογίζονται κάθε χρόνο με βάση τη ετήσια μέση τιμή και τυπική απόκλιση. Σε αυτή την περίπτωση, η μέση τιμή της ποιότητας διαβίωσης θα ήταν αυτομάτως ίδια κάθε χρόνο. Για το λόγο αυτό, η μέση τιμή και η τυπική απόκλιση που υπολογίστηκαν για το πρώτο έτος εφαρμογής του δείκτη, χρησιμοποιούνται και για τον υπολογισμό των τιμών Z των επόμενων ετών. Η αυξημένη μέση τιμή ενός έτους σε σύγκριση με την αντίστοιχη τιμή του προηγούμενου έτους σημαίνει ότι η βελτιώθηκε η μέση ποιότητα διαβίωσης. Αν, αντίθετα, η μέση τιμή ενός έτους είναι χαμηλότερη από αυτήν του προηγούμενου έτους τότε αυτό σημαίνει ότι η επιδεινώθηκε η μέση ποιότητα διαβίωσης.

6.5. Για την πλειονότητα του πληθυσμού, που δεν έχει εξοικειωθεί με τις μαθηματικές έννοιες της στατιστικής, τα αποτελέσματα αυτών των υπολογισμών έχουν ελάχιστη σημασία. Προκειμένου να πληρείται το 6^ο κριτήριο (δείκτης κατανοητός για το ευρύ κοινό), θα πρέπει να καταρτίζεται κάθε χρόνο, με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, ένας κατάλογος κατάταξης από τον οποίο να μπορεί κάθε πολίτης να αναγνωρίσει αμέσως τη θέση που κατέχει η χώρα του, θετική ή αρνητική, σε σχέση με άλλες χώρες ή ακόμη και σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Παρόμοιοι κατάλογοι κατάταξης μπορεί να είναι πολύ παραστατικοί και να συμβάλουν στην προβολή αυτού του μέσου, ή να δώσουν νέα ώθηση στη βελτίωση της ποιότητας διαβίωσης.

7. Προς μια ισορροπημένη πολιτική

7.1. Τα στοιχεία που απαιτούνται για την απεικόνιση της εξέλιξης σε αυτούς τους έξι τομείς είναι κατά κανόνα διαθέσιμα σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, αν και όχι (ακόμη) με την ίδια συχνότητα και ποιότητα. Η έκδοση χρηματοπιστωτικών και οικονομικών εκθέσεων έχει καθιερωθεί εδώ και πολύ καιρό, ενώ σχετικές πληροφορίες προσφέρουν σε καθημερινή βάση οι χρηματιστηριακοί δείκτες. Αντιθέτως, η έκδοση εκθέσεων σχετικά με το περιβάλλον και την ποιότητα της διαβίωσης είναι σχετικά νέο φαινόμενο και γι αυτό οι

διαθέσιμες πληροφορίες είναι πιο περιορισμένες. Στατιστικές σχετικά με την κοινωνική και περιβαλλοντική κατάσταση άρχισαν να καταρτίζονται μόλις πριν δύο, τρία χρόνια. Μια από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για την δημιουργία πλήρως αξιόπιστου και εξαιρετικά ποιοτικού δείκτη είναι η επίτευξη συνοχής μεταξύ της ποιότητας και της διαθεσιμότητας δεδομένων. Οι προϋποθέσεις υπάρχουν. Αν οι πολιτικοί συμφωνήσουν, ο δείκτης αυτός μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή πολύ σύντομα. Μια από τις, από πολιτική άποψη, πιο ενδιαφέρουσες παραμέτρους αυτού του δείκτη είναι ότι εμφανίζει, μάλιστα πολύ βραχυπρόθεσμα όσον αφορά την ΕΕ, μεγαλύτερο δυναμικό μεγέθυνσης απ' ό,τι το ΑΕγχΠ.

7.2. Οι μετρήσεις δεν επαρκούν όμως αν δεν χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματά τους κατά τη χάραξη πολιτικών. Με τον 21^ο αιώνα εμφανίστηκαν μια σειρά προβλημάτων για τα οποία, δεδομένου ότι είναι σχετικά νέα, δεν έχει βρεθεί ακόμη αποτελεσματική αντιμετώπιση. Επιβάλλεται όμως να αναληφθούν σύντομα δράσεις, διότι η έλλειψη διαρθρωτικών λύσεων συμβάλει στην αλόγιστη εκμετάλλευση του πλανήτη. Η στροφή προς μια πολιτική που δε βασίζεται αποκλειστικά στην οικονομική μεγέθυνση αλλά και στην βιώσιμη ανάπτυξη στον οικονομικό (συνέχεια της οικονομικής δραστηριότητας) και κοινωνικό τομέα (δυνατότητα υγιούς διαβίωσης και διασφάλισης εισοδήματος) όπως και στον τομέα του περιβάλλοντος (διατήρηση της βιοποικιλότητας, στροφή προς μια βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση) διευκολύνει την αποτελεσματική αντιμετώπιση μιας σειράς φλεγόντων θεμάτων (απασχόληση, ανισότητα, εκπαίδευση, φτώχεια, μετανάστευση, ευημερία, αλλαγή του κλίματος, εκμετάλλευση του πλανήτη).

7.3. Ο δείκτης που περιγράφεται στην παρούσα γνωμοδότηση δεν είναι τέλειος. Άλλωστε ο στόχος δεν είναι να χρησιμεύσει ως πρότυπο αλλά ως συμβολή στη τρέχουσα συζήτηση σχετικά με το θέμα αυτό. Ίσως χρειαστεί να διευρυνθούν ορισμένοι τομείς, ίσως πρέπει να καταστούν αυστηρότερα τα κριτήρια στα οποία πρέπει να ανταποκρίνονται οι επιμέρους τομείς. Ένας τέτοιος δείκτης δεν μπορεί ποτέ να είναι τέλειος. Οι μετρήσεις είναι μια δυναμική διαδικασία, εφόσον αυτό που υπολογίζεται είναι οι αλλαγές που συντελούνται στους κόλπους μιας κοινωνίας. Οι αλλαγές αυτές μπορούν με τη σειρά τους να δημιουργήσουν την ανάγκη ανάπτυξης άλλων και περισσότερο εκλεπτυσμένων δεικτών. Ο ορισμός ενός δείκτη είναι επίσης μια δυναμική διαδικασία και πρέπει να είναι το αποτέλεσμα αντιπαραθέσεων και συζητήσεων, όπως συμβαίνει σε μια δημοκρατική κοινωνία.

7.4. Το εγχείρημα αυτό δεν έχει βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα, δεδομένου ότι είναι ιδιαίτερα περιεκτικό. Προκειμένου να μην διακυβευτεί η εφαρμογή του, θα ήταν εύλογο να επικεντρωθεί στα κράτη μέλη της ΕΕ. Η διαδικασία θα μπορούσε να συμπεριλάβει ενδεχομένως υποψήφια κράτη μέλη όπως η Κροατία και η Τουρκία καθώς και χώρες με συγκρίσιμο πολιτικό και οικονομικό σύστημα όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία και η Ιαπωνία. Οι τεράστιες διαφορές όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη καθιστούν αδύνατη την μέτρηση και τη σύγκριση της ποιότητας ζωής στις ανεπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες με έναν ενιαίο δείκτη και σύμφωνα με την ίδια κλίμακα. Επειδή τα πολιτικά συστήματα των χωρών αυτών συγκλίνουν, δε συμπεριλήφθηκε ο τμηματικός δείκτης «δημοκρατικές ελευθερίες» στους τομείς που έχουν ζωτική σημασία για την ποιότητα διαβίωσης, δεδομένου ότι πρόκειται για ελευθερίες που θεωρούνται αυτονόητες στην εν λόγω ομάδα χωρών.

7.5. Μια πολιτική που δεν χαράσσεται πλέον με μοναδικό κριτήριο την οικονομική μεγέθυνση αλλά συνεκτιμά και κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερες και πιο ισορροπημένες πολιτικές επιλογές και να συμβάλει σε μια πιο βιώσιμη και πιο αλληλέγγυα οικονομία. Η ΕΟΚΕ εύχεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να λάβει σαφή θέση σχετικά με το θέμα αυτό στην έκθεση προόδου για την ευρωπαϊκή στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης που θα δημοσιεύσει τον Ιούνιο 2009. Σε αυτό το πλαίσιο θα μπορούσε να επιλέξει ως στόχο το ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο, όπως έχει προσδιοριστεί σε παλαιότερη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ. (1) Το πρότυπο αυτό στηρίζεται στη βούληση να διευκολυνθεί για όλους τους πολίτες της ΕΕ η πρόσβαση σε μια δημοκρατική, φιλική προς το περιβάλλον, ανταγωνιστική αλλά και αλληλέγγυα ζώνη ευημερίας, με βάση την κοινωνική ένταξη.

Βρυξέλλες, 22 Οκτωβρίου 2008.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Mario SEPI

---

(1) ΕΕ C 309, 16.12.06, σελ. 119.